

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI / 218

TARTIŞILAN DEĞERLER AÇISINDAN TÜRKİYE

(Sempozyum 17-18 Haziran 1995)

Düzenleyen

TÜRK OCAKLARI GENEL MERKEZİ
TÜRKİYE İLAHİYATÇILAR BİRLİĞİ VAKFI
DİNLER TARİHİ DERNEĞİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	47000
Tasnif No:	956.004 TAR-D

ANKARA 1996

Dinin Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi

Prof. Dr. Günay Tümer^(*)

Uludağ Ü. İlahiyat Fak. Öğrt. Üyesi

Kıymetli misafirlerimiz, ben, dinin toplumdaki yeri ve önemini anlatmaya çalışacağım.

Konunun; dinî, sosyolojik, sosyo-psikolojik, kültürel yönlerden birçok detayları bulunmaktadır, muhakkak ki çok geniş bir konu. Ben konunun ana hatlarını süratlice vermeye çalışacağım. Ayrıca, bu konunun bizim toplum hayatımıza uygulandığında bazı noktaları birlikte gözden geçirmemiz gerekeceğini düşünüyorum.

Din, bir topluluğun sahip olduğu inanç, ibadet ve ahlakî ilişkiler bütünüdür. Din, bu topluluğu oluşturan fertlerin davranış, duyuş ve inançlarında, yine bu topluluğun ortaya koyduğu değerlerde, geleneklerde, sanat eserlerinde, kısacası kültürde; eğer çeşitli toplulukları kavrayan bir evrenselliğe ulaşmışsa, bu toplulukların ortaklaşa oluşturdukları medeniyette kendini gösterir.

Din, insanlıkla doğmuş, insanlıkla gelişmiş ve insanlığın ondan uzak kalamadığı bir kurumdur. Din, daima insanlıkla birlikte varolagelmiştir. Tarihin hangi devresine bakılırsa bakılsın, dinsiz insanlar bulunsa da, dinsiz bir toplum görülmemektedir. Nerede bir toplum varsa orada din de vardır. İnsanlık tarihinin her döneminde din canlılığını korumuş, insanın önemli sayılabilecek daha başka nitelikleri bulunsa da, din onun en bariz niteliği olagelmiştir. Çünkü, insan her zaman kendisinin insanüstü bağları bulunduğunu düşünmüş, kendini aşan bir kudrete yönelme ihtiyacı duymuştur. Bir insan veya insan topluluğunun dinden bütün bütün kopması mümkün değildir. O, hem tarihin her yerinde, hem de hayatımızın her köşesinde kendini gösteren bir olgudur.

Din, insanlara canlılık kazandıran, onları ve onlardan oluşan toplumları ayakta tutan yüce bir duygu, köklü bir kurumdur.

(*) Prof. Dr. Günay Tümer, Ağustos 1995'de geçirdiği trafik kazasında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

İnsanın ruhi ve manevi hayatını dolduran, düzenleyen, onu fazilet ve iyiliğe yönelten, onun yalnızlığını, sıkıntılarını gideren, ona güven duygusu veren ve böylece toplumsal hayata renk getiren dindir.

Din, sadece insanlığa mahsus bir kurum, bir dost, bir arkadaştır.

İnsanın bir bedenî, bir de ruhî, manevî yanı vardır. Her ikisinin de ihtiyaçları vardır. İnsanın bedenî ihtiyaçlarının karşılanmaması nasıl toplumsal rahatsızlıklara, çatlaklara yol açmakta ise, ruhî, manevî ihtiyaçlarının giderilmemesi de toplumsal sıkıntılara yol açmaktadır. Yani, dinî ihtiyacını karşılayamayan insanın zararı kendisinde kalmıyor, topluma intikal ediyor; suç olarak intikal ediyor, saygısızlık olarak intikal ediyor, haksızlık olarak intikal ediyor, hoşgörüsüzlük olarak intikal ediyor.

İnsanın kendini ve âlemi aşan aşkın bir kudrete inanması, ona bağlanması, dua etmesi kendisine güç kazandırır. Allah sevgisi ve korkusu insanı olgunlaştırır, ona kuvvetli bir irade, sağlam bir seciye kazandırır. Böyle kimselerin içinde yer aldığı toplumlarda artık fazilet yarışı başlamıştır.

İnsanoğlunda bağlanma duygusu vardır. O eğer her şeyin sahibi olan Allah'a bağlanırsa gerçek hürriyet ve bağımsızlığını kazanacaktır. O artık kula kulluk yapmaz, yaratıklar, tabiat olayları, belaların önünde titremez. Böyle şahsiyetli insanlardan oluşan toplumlar elbette ki yücelir ve hedeflerine ulaşır.

İnsan her ne kadar bir toplum içinde yaşasa da, onun bir iç dünyası vardır. Yalnızlık, çaresizlik, korkular, kederler, başarısızlıklar, hastalıklar, kayıplar, musibet ve felaketler karşısında ona ümit, teselli, güven kaynağı olan yegâne şey dindir. Dinî hayat aynı zamanda güzel bir meşgaledir. İnsanı kendisiyle, lüzumsuz endişeler, düşüncelerle başbaşa bırakmaz, ruhî hastalıkların kapısını kapatır. Böyle bir yaşayışa kavuşan kimsenin dünyası, hayatı aydınlanır ve tatlanır. İyi işler yapmanın huzuru, kötülüklerden kaçınmanın rahatlığı ona ayrı bir mutluluk kazandırır. Allaha itaat, beraberinde ana-babaya, büyüklere, devlete, millete saygı ve bağlılık, küçüklere sevgi, canlılara, yaratıklara ilgi getirir. Kul hakkından başlayarak yaratıklarınkinden yaradanınkindine kadar bütün haklar ve vazifeler bilinir olmaya başlar.

İnsanın ölüm karşısındaki tutumunda en önemli rol yine dine düşmektedir. Ahiret inancı sadece ceza, mükâfatla suçları önleyici olarak değil, aynı zamanda insanın içindeki ebedi duygusuna cevap vermek, onu yok olmak korkusundan kurtarmak bakımından da önem taşımaktadır. Ebedî kurtuluş, rahatlığa ulaşma, cennete kavuşma, Al-

lahın rızasını elde etme ideali insanda ümit ve arzu doğurur. Bu da dünyanın ıstırap ve sıkıntılara karşı sabır ve tahammül kazandırır.

Geçici dünya heves ve arzularına karşı din, insanı kötü davranışlardan alıkoyar, ulvî zevkler, manevî hazlarla ona dayanma gücü getirir.

Din, hayatın hayatı, insanın gerçek mutluluk ve huzur kaynağıdır.

Din, zenginin de, fakirin de, mutlunun da, mutsuzun da, büyüğün de, küçüğün de, erkeğin de, kadının da, ak tenlinin de, kara tenlinin de, şu dili konuşanın da, bu dili konuşanın da, kentlinin de, köylünün de, tahsillinin de, tahsilsizin de vazgeçemeyeceği bir kurumdur.

Dinsiz hayat, güneşsiz semaya benzer.

"İnsanın Anlam Arayışı" kitabının yazarı Victor Frank, insanın mutluluğunu, onun bir ideali olup bu konuda eser vermesi, o ideali uğruna ıstırap çekmesi ve o yolda ölmesine bağlar. İşte din, böyle bir idealdir.

Din, fertleri mukaddes duygu ve alışkanlıklarda birleştirir, toplumları yükseltir ve geliştirir.

Din, insanları yönlendiren, kanunların ulaşamadığı yerlerde onları iyi, doğru, yararlıya götüren, vicdanlara hükmeden bir hayat nizamıdır.

Din, toplum düzenini koruyan, haksızlığın, kötülüğün, adaletsizliğin, anarşinin baş düşmanıdır.

Tarihte, iktisadî maddî yönden güçsüz toplumların yaşadığı görülmüştür; fakat dinî duyguları zayıflamış, manen çökmüş toplumların varlıklarını devam ettirebildikleri pek görülmemiştir.

Bir toplumda din zayıflayınca, bunun arkasından ahlakî ve hukukî suçlar gelir. Çünkü, din olmayınca ahlakın da bir yaptırım gücü kalmaz. Helal-haram, ahirette ceza-mükâfat anlayışı kalkınca toplumun düzeni sarsılır, insanları hiçbir şey önleyemez, suç ve anarşi ortaya çıkar ve böylece çeşitli sıkıntılar başlar. Halbuki, her yerde kendini kontrol eden bir yaradanın varlığına inanan insan buna göre davranıp iyiyi tercih eder, kötüden uzaklaşır.

Din, özü itibarıyla kâinata, hayata, insanın sırrına, ölüm ötesine çözüm getiren bir inanç sistemidir. Bilim ve felsefenin çözemediği sorulara cevap veren, insanı rahatlatan ve tatmin eden din, ferdin yanında aynı zamanda toplumu da yönlendiren, ona hükmeden bir kurumdur.

Birlik, beraberlik, disiplin, yardımlaşma, dayanışma, öğretme, üretme ve savunma gibi toplumsal, öğrenme, kazanma, iyilik ve çalışma gibi ferdi olgular büyük çapta dinden kaynak bulur. Hukuk, ahlak, iktisat,

siyaset, eğitim gibi birçok bilim dalı ya dinden ayrılmış veya ondan destek, en azından etki görmüştür. Birçok kurumun temelinde din yatar.

Din, insanın düşünce, irade, his, vicdan ve davranış gibi bütün kabiliyet ve temayüllerine hitap eder. Dolayısıyla din, insanın aklına hitap eden felsefe, gönlüne hitap eden sanat gibi bir cepheyi hedef almaz; o, insanın bütün benliğine yönelen ve onu etkileyen bir olgudur.

Din, insanı hakikate ulaştıran yol, onu kendini aşan bir kudrete bağlayan bağıdır. İnsanın hayatının her safhasını, hatta her anını onun kadar dolduran bir başka kurum yoktur.

Din, insanlık tarihini nasıl dolduruyorsa, insanın ilk nefesinden son nefesine kadar bütün hayatını da öyle doldurur. İnsan, diğer kurumlara hayatta şu kadar ya da bu, şu vesileyle karşı karşıya gelirse de, din ile her zaman ve her vesile ile her yerde karşılaşır. Doğum, ölüm, hastalık, harp, musibet, felaket, başarısızlıklar, bunalımlarda din en önemli dayanaktır. Evlenmeler, buluşlar, cesaret ve azme dayanan olaylarda dinin önemli bir yeri vardır. İlk kabilelerin hayatlarında da, arkeolojik kazılar sonucu buluntularda da, Ay'a çıkanda da, halteri kaldıranda da, Nobel'i kazananda da dini izler ve davranışlar göze çarpar.

İnsanı yaşatan, yönlendiren, teselli eden, iyiyi, doğruyu gösteren, sevgiyi, saygıyı sağlayan, birliği, dirliği getiren, mutluluğa, huzura ulaştıran dindir. Doğruluk, hak, hukuk, iyilik, adalet, sorumluluk duygusu, helal-haram düşüncesi dinden büyük ölçüde destek alır.

Din, işte tarihin derinliklerinden gelen bir kurum olarak Tanrı kavramına dayanmakla bu ilişkiyi peygamber sağlar; dolayısıyla, insan kendini Tanrıya karşı sorumlu görünce davranışlarını ona göre ayarlar. Bu nokta, din ile ahlak arasındaki ilişkinin kilit noktasını oluşturur.

Din ile bilim arasında yine ahenkli bir ilişki vardır. Bilim, dünya ve hayat ile olan mücadelemizde bize yardımcı olur. Bilim, bizim tabiata hâkim olmamızı sağlar. Din ise ruhumuza sükûnet, hayatımıza huzur kazandırır.

Hayatın zorluklarını din ile göğüsleriz. Bilimsiz başarıya, din olmaksızın mutluluğa ulaşamayız. Din ile bilim karşı karşıya getirilmemeli, yan yana yürütülmelidir. Bilime dayanmayan din, insan mantığını doyuramaz, aklını tatmin edemez. Dine yer vermeyen bilim, bazı soruların cevabını veremeyince itibarını kaybeder.

İslâm, akla ve bilime en fazla yer veren bir dindir. Peygamberimiz, akli olmayanın dini de olmayacağını ifade ederken bu hususu da belirtmiş bulunmaktadır. Kuran-ı Kerim'in ilk emri "oku"dur, Kuran'da bi-

lenler, bilginler övülmüş, cahiller yerilmiştir. Bir hadise göre, bilime talip olmak kadın-erkek her Müslümanın üzerine farzdır.

Din ve hukuk toplum düzeni, insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için kaideler koymak yönünden birbirlerine benzerler. Bu bakımdan bazı bilginler, diğer bazı bilim dalları yanında hukukun da din-den çıktığını ileri sürmüşlerdir. Ancak, hukukun yaptırımları sadece dünyevîdir, hukuk cezasını sadece dünyada verebilir.

Dinin de bir edebiyatı, felsefesi vardır; dinî edebiyat, din felsefesi. Dinin de tarihi, sosyolojisi, psikolojisi vardır; dinler tarihi, din sosyolojisi, din psikolojisi.

Batıda din bilimleri gelişmiş ve din artık bir ihtisas alanı haline gelmiştir. Hiç kimse ulu orta din hakkında konuşmamaktadır. Günümüzde ülkemizde de din hakkında artık uzmanlara konuşma hakkı tanınması yine ihtisasa saygının bir ürünü olacaktır.

Din ile tıbbın ilişkisi; biri insanın maddî ve dış yapısı, diğerinin de manevî ve iç yapısı onun tedavisi ile ilgilenmesinde yatar. İslâm'da, kendinin sağlığını koruma ve kollama, hastalanınca ilaç kullanma ve Allah'tan şifa bekleme, temizlik, iç arınması önemlidir.

Duanın telkin yönü, tevekkül ve kanaatin hırs ve ruhî gerginlikleri gidermesi bu arada hatırlanabilir.

Din ile askerliğin kesiti, morali oluşturur. Askerî başarı morale bağlıdır. Dinî ibadetlerin yerine getirilmesinde gösterilecek sabır ve iradenin askerlikte ve harpte çok büyük önemi vardır. Hürriyet, istiklal, cihat, şehitlik, gazilik geleneği sadece dinden destek alır.

Din ile teknolojinin ilişkisi bütün bu sayılanlardan pek farklıdır. Teknoloji; madde, makine, fabrika, laboratuvar âleminde insana sayısız faydalar sağlarken, bir noktada onu aynı zamanda robotlaştırmaktadır da. İşte, din bu noktada kendini belli eder. İnsanın ufkunu, onun manevî dünyasına, iç âlemine yöneltir, onu insanlığının şuuruna, olgunluk merhalelerine ulaştırır.

Arâf sûresinin 29 ncu ayetinde bu olgunluğun yolu Yüce Allah tarafından şöyle açıklanmaktadır: *"Her secde edişinizde yüzünüzü ona doğrultun. Dinde samimi olarak ona yalvarın. Sizi yarattığı gibi, artık ona döndürüleceksiniz."*

Kıymetli dinleyenlerim, şimdi, bu arada zamanı iyi kullanma açısından din ve ahlaka lüzum olmadığını ileri sürüp dini ilerlemeye engel bir şey olarak gören, ilim ve fennin din yerine kaim olmasını isteyen, dinin tabii, sosyal yetersizliklerin bir yansıması ya da insanları uyuş-

turan bir afyon olduğunu ileri süren; dolayısıyla, beşeriyetin dinsizleşmek suretiyle ilerleyeceğini iddia edenlerin de bulunduğunu hep biliyoruz. Bu düşüncede olanlar, kaldırmak istedikleri dinin yerine başka şeyleri koymaya çalışmışlardır. Ancak, zamanla insanların bu fikir sahiplerine artık tapar hale gelmeleri, bu defa dinsizliği din haline getirmeleri, insanın yine de bir şeylere inanmak zorunda olduğunu göstermektedir.

Toplumları dinsizleştirmek için okullar açıp baskı ile dini ortadan kaldırmak, dinsizliği hâkim kılmak isteyen rejimlerde bile insanlarda inanma, tapınma duygusunun söndürülememesi ve insanların ilk fırsatta yine camilere, kiliselere koşması, bu işlerin denilen şekilde yürümediğinin en açık bir delili olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şimdi, ben, tek tek ve çok önem verdiğim bazı hususları burada yine aynı süratte arz etmeye çalışacağım. Bu arada, yaptığım konuşmanın biraz da ankete dayalı bir vehçesini size intikal ettirmeye çalışacağım.

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yüksek lisans öğrencisi Rafet Altınok, "*Din kültürü ve ahlak bilgisinin ortaöğretim öğrencilerinin davranışları üzerine etkisi*" konulu 1994'te bir tez hazırlamıştır. Bu tezinde Rafet Altınok, daha önce, üniversite gençliğinin Allah inancı ve din duygusu konusunda anketli bir araştırma yapan Sayın Profesör Beyza Bilgin hanımefendinin Gençlik ve Din Eğitimi Dergisindeki bir makalesini de esas alarak, 312 öğrenciden ancak 126'sının katıldığı bu anketteki bulgular, gençlerin yüzde 40'ının rasyonel, yüzde 11.2'sinin irrasyonel inanç sahibi, yüzde 13.1'inin kararsız, yüzde 6'sının da şüphe içinde, yüzde 2'sinin de taklitli inanç sahibi olduğu şeklinde bulgulara ulaşmış.

Yeni anket, Bursa il merkezinde 1992-1993 öğretim yılında yapıldı. 12 lisede 294 kız, 421 erkek, toplam 715 öğrenciyi kapsayan bu ankette, lise son sınıf öğrencilerine uygulanan bu anket sonucunda yüzde 91 öğrenci dinin gerekliliğine inanmaktadır, inanmayan yüzde 1'dir. Farklı düşüncede bulunanlar yüzde 8 olsa da, sonunda bunlar da dinin gerekli olduğunu vurgulamaktadırlar. Yani, bazı dini istismar edenlere falan dayanarak bazı şeyler ileri sürüyor bu öğrenciler; fakat, sonunda yine dinin de faydalı bir şey olduğunu onlar da ikrar ediyorlar.

İki araştırma; birisi 1977, öteki 1992. Görüyorsunuz, 15 sene gibi kısa bir zaman içerisinde, aşağı yukarı ülkemizdeki dinî gelişmeyi ve rebilecek anket çalışmasının bize yol göstereceği bazı hususlar olabilir.

Şimdi, bu iki anket arasındaki fark, din kültürü dersi ve toplumdaki

sosyal, siyasi değişmelere bağlanabilir. Bütün dünyada dine dönüş, maneviyata dönüş yaşanmaktadır. Bu, ülkemizde de böyledir. Ve dolayısıyla, dine karşı görüşleri savunanlar gittikçe zayıf kalmaktadırlar, söyledikleri gerçekleşmemektedir.

Toplumumuzda din ve dinî eğitime olan ihtiyacın sevgi, saygı, birlik, beraberlik, kaynaşma için şart olduğunu bu arada hatırlayabiliriz. Din, sosyal bir gerçektir; insanlık tarihinde hiçbir toplum bu gerçekten bigâne kalamamıştır. Medenî bir topluma yaraşan, bu sosyal gerçeği görmezlikten gelme değil, topluma bu ihtiyacını en sıhhatli bir şekilde karşılamak tarzında yardımcı olmaktır.

Şimdi, bu şekilde bu konuları tespit ettikten sonra, tek tek bazı konular üzerinde durmamda fayda var.

Dini, inanç, ibadet, ahlakî kaidelerden oluşan bir sistem olarak tarif ettiğimizde, aile, devlet, onun milletinden oluşan toplumla onun yakın ilişkileri olduğunun görülebileceğini söylemek mümkündür. Ailenin oluşması, devamı, görevleri, sevgi, saygı, milletin birlik beraberliği, kaynaşması, millet-devlet ilişkileri, itaat, uyum, vatandaşlık görevleri, insanların insanlara, insanların devlete karşı görevleri hep dinle ilişkilidir.

Milletin tarafinde dinin de bulunduğunu bu arada hatırlatabilirim.

Doęruluęu, dürüstlüğü, iyiliği dinle anlatmak daha kolaydır. Ailede, okulda, camide, kışlada doğruluk, dürüstlük, iyilik, tasarruf, israf etmeme, çalışma, yardımlaşma, başkalarının haklarına, düşünce ve inançlarına saygı göstermenin dinî temelleri anlatılırsa, devlet de çeşitli kurumlarıyla uygulamada destek verirse sonuç başarı olacaktır.

Sanat, çoęu defa dinî ilham ve konulardan beslenip gelişmektedir; edebiyat için de bu böyledir, musiki için de böyledir.

Max Weber, birçok dinlerin, Yahudilik, Hıristiyan, Hindu, Parsi, Budist, Taoizm ve benzeri dinlerin iş, ticaret, mülk, para, tefecilik karşısındaki tutumlarını incelemiştir. Weber'i, Sonbart, Troch, Cross, Towni, Niebur, Hima ve Hıristiyan mezhep yazarları tamamlamıştır. Bu şekilde dinin sosyal hayattaki bir kısım kurumlarla nasıl yakından ilişkisi olduğu birçok araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir.

Din, hikmet ve felsefe ile bazı konularını paylaşır; ama, çözüm ve yaklaşımlar farklıdır.

1982'de Gazi Üniversitesi'nde bir sempozyum oldu kültür değerleriyle ilgili. Orada, Turan Yazgan, liseden arkadaşım Turan Yazgan, Ahi teşkilatıyla ilgili bir tebliğ verdi. Ahi teşkilatı, lonca esnaf geleneği, iyi, kaliteli üretim, hesaplı fiyat, normal kâr, verim, üretim kalitesi ve sü-

rümünden kazanma, malzemedeki çalmanın olmaması, helalden zihniyeti ve harama gidene ihraç ve bu şekilde dürüstlüğü içten kontrol ile, şimdi ulaşamadığımız verimin, dürüstlüğü, helalden kazanmanın ve kaliteden kazanmanın eski Osmanlı toplumunda nasıl gerçekleştirildiğini anlatmaya çalıştı. Yani, günümüzde iktisadi hayatta da tasarruf, israftan kaçınmak ve dolayısıyla helal kazanmak, iyi üretmek gibi meseleler, bunlar hep dinden destek görmesi gereken konulardır; dolayısıyla, iktisadın da din ile çok yakından alakası vardır.

Öbür taraftan, sorumluluk şuuru... "*Her biriniz çobansınız*" hadisine bakarsak, herkes sorumluluk aldığı işlerden sorulacaktır. Toplum kontrolü vardır burada. Bu kontrol hem iktisadi, hem siyasi, hem de sosyal işlerde içten kontroldür. Siyasi olan sorumlulukta ulul emre itaat devardır. Devlet disiplini ve nizamına işte dinin buradaki katkısını hemen hatırlatmakta fayda vardır.

Din, toplumun çeşitli disiplinlerini etkilemektedir. Dilimiz, hep kendi dinî deyimlerimizle doludur. Dinsiz bir insanımız bile bu deyimleri kullanır. "*Allahımsarladık*", "*Allah razı olsun*"dan "*Allah belanı versin*"e, savaşlarda ölürken "*Allah Allah*" demekten mizahi edebiyattaki "*elemtere fiş*"li anlatımlara kadar. Bunların hepsinin kökeni dinidir.

Geleneklerimiz de öyledir. Bir hakem olayı düşünün; iki kişi alış veriş yaparken bir üçüncü kişi gelir el tutturur, hiçbir menfaati olmadan onların konusunu halleder, çeker gider. Ben önce "*bu niçin?*" demiştim, sonra Kur'anı incelerken baktım ki, "*Alışverişte hakem tutun*" diyor. Yani, kökü dinidir.

Savaşlarda "*Allah Allah*" geleneği Enfa süresinin 45 nci ayetine dayanmaktadır.

Bizim hukukî yapımızda da, her ülkenin hukukî yapısında da, o ülkeler ne kadar laik olursa olsun, biz de dahil dinî inançlar ve kabullenişler kanunlardan etkilenmiştir. Resmî devlet geleneğinde tatillerin bir kısmı dinîdir; Kurban, Ramazan Bayramları gibi. Yahudiler için cumartesi, Hristiyanlar için pazar günleri yine bu kabildendir. İslâm'da tatil kavramı yoktur, İslâm emek dinidir. Cuma namazı için sadece bir davet var, ondan sonra da yine rızık arama vardır. Niçin Japonlar günde 14 saat çalışıyor da biz böyleyiz, dinimiz emek diniyken?.. Eh, biz de laikiz.

Aslında, din öğretimi konusu da bir kültür meselesidir, burada zorlayıcı bir şey yok, kendi toplumunu, kültürünü korumak var. Televizyonda bilgi yarışmasında minberi yarışmacı biliverirse kıyamet mi kopacaktır?..

Kıymetli dinleyenlerim, dürüstlük, doğruluk, vefa ile kendinden çok ülkesini, bayrağını, milletini sevmeyi materyalist bir tavırla "vatan, millet, Sakarya" diye alaya alırsanız, insanların insanlara değil de Yüce Allah'a kulluk edip ona, onun yoluna, onun peygamberinin yoluna teslim olup bağlanmasını Marksist diyalektik pozitivist spekülasyonla, şeriatçılık, yobazlık, ortaçağ karanlıklarına dönüş diye suçlamaya kalkarsanız, "devletin malı deniz"li açıkgozlüklerin kolleksiyonunu icat edip çalışkan, sorumluluk duygusuna sahip kimselere inek etiketi yapıştırırsanız, bütün dünya ülkelerinde genellikle olduğu gibi din derslerinin mecburî olmasını içinize bir türlü sindiremezseniz, televizyon kanallarında hep milli kültürü, dinî inançları yıpratın konularda belirli kişilerle kök değerlerinizi bir bir küçük düşürüp çöp tenekesine atmaya kalkışırsanız, akları karalayıp karaları aklamayı moda haline getirirseniz, işte o zaman anormaller normalleşir, suçlar usul haline gelir ve siz daha çok rüşvet, yolsuzluk, sahtekârlık soygun, haksızlık olayları dinlersiniz. Bankadan yanlışlıkla verilen 1 milyarı geri götürüp teslim eden veznedarın hastaneye sevk edildiğini öğrenir de hayıflanırsınız.

Sevgiler, saygılar efendim.